

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

Stereotyper i "3D"
– en skalningsstudie om stereotypinnehåll
och dess dimensioner

Hussein Hamad & Johan Wessner

Kandidatuppsats HT 2017

Handledare: Fredrik Björklund & Anna Lindqvist

Sammanfattning

Syftet med föreliggande studie har varit att undersöka Fiskes et al. (2002) antagande om att stereotypinnehåll bäst beskrivs utifrån dimensionerna värme/kompetens. Undersökningen är en skalningsstudie där deltagares (n=102) förutsättningslösa likhetsskattningar av en uppsättning sociala grupper analyserats genom det statistiska verktyget PCA (Principal Component Analysis). Resultatet från PCA:n föreslår en fyrdimensionell lösning; resultatet från en uppföljande regressionsanalys, vars syfte var att understödja studien med att försöka utröna och identifiera dimensionerna, visade ett starkt samband mellan dimension 1 och Fiskes et al. (2002) kompetensdimension, sambandet mellan dimension 2 och värme var desto svagare och tvetydigt, dimension 3 och 4 kunde inte identifieras p.g.a. datas begränsningar. Fler externa kriterier hade krävts för att fastställa vilka konstrukt som dimensionerna karaktäriseras av. Studiens resultat stödjer inte Fiskes antagande om att värme/kompetens skulle vara de enda dimensionerna men ger icke desto mindre stöd till att kompetensdimensionen skulle spela en betydelsefull roll.

Nyckelord: stereotyper, skalning, likhetsskattning, stereotype content model (SCM), PCA

Abstract

The purpose with this study is to examine Fiske et al. (2002) hypothesis that stereotypes are best described from without the two dimensions warmth/competence. The survey is a scaling study where the participants' (n = 102) similarity judgements from a set of social groups were analyzed using the statistical tool PCA (Principal Component Analysis). The result of the PCA proposes a four-dimensional solution; the result from a follow-up regression analysis, whose purpose was to support the study by identifying the dimensions, showed a strong link between dimension 1 and Fiskes et al. (2002) competence dimension, the relationship between dimension 2 and warmth was weaker and ambiguous, dimensions 3 and 4 could not be identified due to collected data limitations. More external criteria have to be required to determine which constructs the dimensions are characterized by. The results of the study do not support Fiskes assumption that warmth/competence would be the only dimensions, but nevertheless support the fact that the competence dimension would play an important role.

Keywords: stereotypes, scaling, likhetsskattning, stereotype content model (SCM), PCA

Introduktion

Inledning

For the most part we do not first see, and then define, we define first and then see. In the great blooming, buzzing confusion of the outer world we pick out what our culture has already defined for us, and we tend to perceive that which we have picked out in the form stereotyped for us by our culture (Lippman, 1922/2007:55).

Walter Lippman myntade begreppet 'stereotyp' när han i sitt banbrytande verk *Public opinion* (2007), först publicerat 1922, lånade denna term från tryckbranschen där stereotypen är den mall av gips eller papier-maché som används för att reproducera tryckmaterial. Våra handlingar bottenar inte i tillförlitlig kunskap och är inte resultatet av en objektiv ontologisk verklighet, resonerade Lippman, utan snarare konsekvensen av "pictures in our head" (Lippman, 1922/2007).

Lippman lade grunden för stereotypforskningen med begreppet och definitionen av vad en stereotyp är, emellertid har Lippmans definition omformulerats och reviderats med åren. Den definition av stereotyper vi genomgående kommer använda oss av och syfta på i vår användning av termen i föreliggande studie är Ashmore & Del Bocas (1981) välciterade definition som föreslår att stereotyper är "a set of beliefs about the personal attributes of a group of people" (Ashmore & Del Boca, 1981:16).

Vidare underströk Lippman i sitt utforskande av stereotyper att dessa förenklade bilder karakteriseras av att de i sitt innehåll är skapade av individen eller givna av kulturen samt att de är rigida och svåra att förändra. Dock gav han oss inga svar på vilka kognitiva strukturer och underliggande dimensioner som kan tänkas ligga bakom stereotypinnehållet. Stereotypforskningens spännvidd sträcker sig idag över många olika forskningsfält och inbegriper bland annat forskares grundliga kartläggning av innehållet i de föreställningar som florerar i samhället kring olika sociala grupper. Judd et al. (1995) fann exempelvis att bland de "negativa" stereotypa föreställningar vita amerikaner hyser om svarta amerikaner är att de antas vara ansvarslösa, fientliga och högljudda. Bland de "positiva" föreställningar vita amerikaner hyser mot svarta amerikaner är att de antas vara atletiska, musikaliska och religiösa. Ho & Jackson (2001) fann i sin forskning om negativa stereotyper samhället hyser mot asiater att de antas vara påstridiga, själviska och lögnaktiga. De positiva föreställningarna de fann var att asiater förväntas vara ambitiösa, arbetsamma och intelligenta. Wilson (1996) har studerat stereotyper om judar, där de negativa stereotyperna å ena sidan karakteriserades av girighet, oärlighet och ohövlighet, å andra sidan karakteriserades de positiva stereotyperna mot judar av att de betraktas som intelligenta, arbetsamma och familjelovjala. Glick och Fiske (1996) har studerat könsstereotyper där de bland annat fann att de negativa stereotyper samhället hyser om kvinnor är att de karakteriseras av påståenden som: 'kvinnor är

otacksamma för det män gör för dem', 'när en man binder sig i ett förhållande drar kvinnan hårdare i "kopplet"' samt att 'kvinnor söker makt genom att utöva kontroll över män'. "Positiva" stereotyper om kvinnor tar sig uttryck i föreställningar som 'män är inkompleta utan kvinnor', 'kvinnor åtnjuter en slags "renhet" få män besitter' samt att 'män bör uppoffra sig för att kunna försörja kvinnor'.

Dessa föreställningar är ett axplock ur stereotypinnehållens varierande uppsjö. I detta brokiga och skiftande innehåll har forskare ansträngt sig för att hitta strukturer och dimensioner som kan fånga upp detta mångfacetterade innehåll. En av dessa forskare är Susan Fiske som med stor sannolikhet efter en närmare titt på ovanstående exempel på stereotypinnehåll skulle föreslå att den gemensamma nämnaren för alla dessa stereotyper om svarta amerikaner, asiater, judar och kvinnor kan förklaras av en 2-dimensionell modell där den ena dimensionen utgörs av ett konstrukt Fiske et al. (2002) benämner som 'värme' och den andra dimensionen av 'kompetens'. Fiske et al. (2002) hävdar, utifrån vad de benämner som Stereotype Content Model (SCM), att stereotypinnehåll bäst förklaras utifrån dessa två dimensioner. Med värme avser Fiske et al. (2002) hur olika sociala grupper betraktas med avseende på om de ses som vänliga, godhjärtade och varma av samhället medan andra grupper betraktas som kalla och ovänliga. Den andra dimensionen som Fiske et al. menar ska kunna fånga upp stereotypers mixade innehåll är kompetens; med kompetens menar Fiske i vilken utsträckning grupper betraktas som intelligenta, självsäkra och kompetenta, medan andra grupper ses som ointelligenta och inkompetenta (Fiske et al., 2002). Dessa två dimensioner skapar sedan fyra gruppkombinationer: hög värme + hög kompetens, låg värme + hög kompetens, hög värme + låg kompetens, låg värme + låg kompetens (ibid.). Fiskes SCM (Stereotype Content Model) har visat att vissa sociala grupper, som exempelvis asiater, ses som höga i kompetens men låga i värme, medan grupper som äldre och funktionsnedsatta betraktas som höga i värme och låga i kompetens, gruppen kristna ses som höga i både värme och kompetens medan grupper som narkotikamissbrukare och hemlösa döms ut av övriga samhället som låga i värme och låga i kompetens (Fiske et al., 2002; Cuddy, 2007).

Fiske drar även evolutionspsykologiska kopplingar och menar att värme och kompetens haft en stor innebörd för evolutionens naturliga urval. Om vi följaktligen träffar en person för första gången försöker vi klura ut vem hen är utifrån dessa dimensioner, där värme innefattas av goda respektive dåliga intentioner, medan kompetens säger något om ens kapacitet att agera i enlighet med ens intention. Egenskaper som exempelvis vänlighet, hjälpsamhet, uppriktighet, trovärdighet och moral inbegrips av värme. Kompetens tar sig uttryck i intelligens, färdighet, kreativitet och effektivitet (Abdollahi & Fiske, 2008).

Fiskes SCM blev framtagen i en amerikansk kontext men har replikerats i andra kontexter, exempelvis Tyskland (Asbrock, 2010), Norge (Bye et al., 2014), Malaysia (Janssens et al., 2015). Färska data från en lands- och kontinentöverskridande studie, vilken omfattade 38 länder, bl.a.

Sverige, Uganda, Japan, Mexiko, Nya Zeeland m.fl., visade hur SCM tar sig uttryck och skiftar i olika länder, kontinenter och kulturer (Durante, 2017).

Fiske et al. som tidigare nämnts, grundar stora delar av sin forskning på antagandet att stereotypinnehåll bäst beskrivs utifrån dimensionerna värme/kompetens. I artikeln från 2002 nämns emellertid inte vad som gett upphov till dessa två dimensioner. Fiske et al. redogör djupgående i andra artiklar för bakgrunden till uppkomsten av dessa två dimensioner och som grundar sig väldigt mycket på studier gjorda inom ramen för forskning kring personlighets- och beteendetryck: exempelvis Asch (1946) som undersökt hur vi formar personlighetsintryck, Rosenberg et al. (1968) som använt sig av multidimensionell skalning för att undersöka underliggande strukturer i hur människor formar personlighetsintryck, samt samtida forskning av bl.a. Wojciszke et al. (1994; 1996) som undersökt hur vi tolkar beteenden utifrån moral och kompetens, samt hur vi formar intryck och uppfattar politiker utifrån moral och kompetens. Samtidigt är ingen av dessa ovanstående studier vilka Fiske hänvisar till gjorda i anslutning till forskning om stereotyper och sociala grupper. Fiskes forskarkollega Cuddy et al. (2008) hävdar dock att även om dimensionerna, värme och kompetens, i dessa klassiska och samtida studier förekommer under andra ”maskerade” former, exempelvis moral, så är kärnan i konstrukten densamma.

I synnerhet verkar Fiske grunda sig på Rosenbergs et al. klassiska studie från 1968 då multidimensionell skalning var ett nytt statistiskt verktyg och tillämpades för att utröna gemensamma faktorer i en studie där deltagarna fick analysera 64 personlighetsattribut (Rosenberg et al., 1968). Rosenberg et al. landar i en tvådimensionell slutsats där dessa personlighetsattribut (traits) som de använder kan beskrivas i termer av ”social good/bad” och ”intellectual good/bad”; social good/bad är det som ligger till grund för värmedimensionen i Fiskes modell och intellectual good/bad är det som ligger till grund för kompetensdimensionen (Cuddy et al. 2008; Abdollahi & Fiske, 2008).

Stämmer emellertid Fiskes antagande om att värme/kompetens skulle vara de enda och de mest adekvata dimensionerna som ligger till grund för olika sociala gruppers stereotypinnehåll? En färsk studie av Koch et al. (2016) problematiserar detta antagande och ifrågasätter starkt de premisser som Fiskes SCM vilar på:

Within the lay sociologist perspective we argue that although warmth and competence are meaningful dimensions of stereotype content, we currently lack empirical support for the notion that these are indeed the dimensions that individuals spontaneously employ when making sense of social groups. Spontaneously employed dimensions are the ones that come to people’s mind without theoretical constraints made by the researchers. Most studies on stereotype content constrain participants to the two

theoretically derived dimensions, because in most cases only these two dimensions are rated (...). For participants, it is thus impossible to employ any other stereotype content dimensions (Koch et al., 2016:676).

Koch et al. (2016) hävdar att Stereotype Content Model och den forskning som fortsatt i kölvattnet av denna modell är bristfällig och icke-representativ i sin design av den anledning att respondenter och deltagare som uppmanas att utföra skattningar utifrån SCM-dimensionerna (värme/kompetens) begränsas i sina skattningar och blir bundna till att endast hålla sig till dessa två dimensioner. Artikelförfattarna ställer sig skeptiska till detta och frågar sig om det eventuellt kan finnas andra viktiga dimensioner respondenterna spontant hade skattat utifrån om de inte var ”fängslade” av värme- och kompetensdimensionerna.

Det Koch et al. främst vänder sig mot är den teoridrivna insamlingen av data som varken undersöker stereotypinnehåll ”spontant” eller förutsättningslöst. För att illustrera detta använder sig Koch et al. (2016) av följande liknelse: vi har ett icke-representativt urval bilar som alla kostar lika mycket, har samma storlek, är lika bensinsnåla men har olika färger. Vi vill således veta vilka dimensioner som ligger till grund för människors val av bil och kan utifrån ovanstående analogi dra slutsatsen att intresserade köpare med största sannolikhet skulle regleras av färgdimensionen i sitt köp eftersom bilarna, förutom när det kommer till färg, delar samma attribut. Dock menar Koch et al. att det icke-representativa urvalet medförde att andra viktiga dimensioner inte kunde upptäckas p.g.a. att det inte fanns någon betydelsefull varians i dessa andra dimensioner, exempelvis variation i storlek, pris etc. Ponera att vi emellertid har ett representativt urval som inte är skevt och vi upptäcker att konsumenter skattar bilarna baserat på antal airbags och hastighet, detta kommer således ge oss en tvådimensionell skala där alla bilar kan positioneras, där den ena axeln/dimensionen är antal airbags och den andra dimensionen är bilens maximala färdhastighet. Det måste dock understrykas att även om vi replikerar studien på olika platser, under olika förhållanden, och samlar in data som underbygger antagandet om att konsumenter värderar bilar utifrån dessa två tidigare nämnda dimensioner, kommer det fortfarande saknas en empirisk bas för detta antagande såvida vi inte har en urvalsteknik som gör att vårt urval blir representativt. Utan rigorösa samplingtekniker och representativt urval kan vi inte exkludera andra potentiella dimensioner eller risken att få ett biased sample. Koch et al. (2016) föreslår att Fiskes antagande om värme/kompetens bör undersökas rigoröst och få genomgå ett ”eldprov”, vilket är det forskarna gör under sju studier där Koch et al. försöker komma fram till vilket tillvägagångssätt och vilken metod som är den bästa för att undersöka stereotypdimensioner samt vilka dimensioner som ligger till grund för stereotypinnehåll. Under den omfattande studiens begynnande delstudier landar forskarna i en tvådimensionell ABC-modell med avseende på stereotypinnehåll. Grundat på resultatet drar Koch et

al. (2016) slutsatsen att det inte är värme/kompetens som verkar reglera stereotypinnehåll utan snarare det forskarna benämner som agency/socioeconomic success (A), som ersätter kompetens, conservative/progressive beliefs (B) samt communion (C) som liknar värmedimensionen i Fiskes SCM. Forskarna pekar dock inte ut communion som en självständig dimension utan förklarar den som en dimension som uppstår i både A och B dimensionerna och regleras av om grupperna positionerar sig centralt (högre communion), eller perifert (mindre communion). Med andra ord, om grupperna tenderade att vara mer genomsnittliga, d.v.s. mer centrala, så medförde det att C-komponenten också ökade, ju mer extrema grupperna tenderade att bli i sin positionering desto mindre communion. Exempelvis medelklassfamiljer samt grupperna vita och heterosexuella, som i den multidimensionella skalningen fick genomsnittliga värden på AB-dimensionerna (agency-socioeconomic success, konservativ/progressive beliefs), fick också höga värden på communion. I de efterföljande studierna undersöker Koch et al. (2016) rigoröst om detta antagande stämmer genom att sätta det på prov och konstaterar sedan efter de sju genomförda studierna att deras 2D ABC-modell verkar hålla.

Det verkar således som att stereotypforskningen börjat ifrågasätta Fiskes et al. (2002) premisser om att stereotypinnehåll bäst förklaras utifrån värme/kompetens-dimensioner samt att den ställer sig skeptisk till att dessa dimensioner bara skulle vara två till sitt antal.

Frågan om vilka alternativ som står forskaren till buds för att studera stereotypinnehåll ”spontan” och förutsättningslöst kvarstår dock. Vi har tidigare nämnt multidimensionell skalning i samband med Rosenbergs et al. (1968) studie där forskarna undersökte underliggande strukturer bland personlighetsattribut och konstaterade att det verkar finnas två dimensioner som spelar roll: ”social good/bad” och ”intellectual good/bad”.

Skalning är ett samlingsbegrepp för statistiska tekniker som bland annat möjliggör dimensionsreducering i ett multivariat dataset, genom att analysera likheten mellan olika items- uppsättningar. Det kan röra sig om skattningar av mer abstrakta eller konkreta stimuli (exempelvis likhetsskattningar av hur (o)lika sociala grupper är baserat på de samhälleliga stereotyperna eller mer konkreta skattningar som rör det geografiska avståndet mellan städer eller hur lika en uppsättning färgkombinationer är), de kan också vara perceptuella eller konceptuella till sin natur (Hout et al., 2013). Utfallet av en skalningsanalys blir en ”karta” som visuellt och spatialt berättar för oss om relationen mellan de valda items utifrån de dimensioner som identifierats statistiskt, där likartade items befinner sig nära varandra på kartan och olikartade items befinner sig längre ifrån varandra (ibid.). Denna studies ’items’ är stereotyper om olika sociala grupper (vilket vi kommer återkomma till under denna studies metoddel).

Hout et al. (2013) exemplifierar detta med att använda skalning i en studie som undersöker perceptionen kring olika färgers (o)likhet, genom att deltagare får skatta hur lika parvisa

färgkombinationer är. Enligt Hout et al. (2013) skulle utfallet troligtvis resultera i Winsor Newtons kända ”färghjul” där blå färg är nära beläget lila men långt bort från gul o.s.v.

Hout et al. (2013) lyfter att kartor från skalningsanalyser är värdefulla av den anledningen att de reducerar komplexiteten i ett dataset och ”kokar ner det” till de dimensioner som utgör den underliggande struktur som datas items skiljer sig åt längsefter, samt besitter potentialen att åskådliggöra detta visuellt.

Olika varianter av skalning har tidigare använts för att kartlägga underliggande strukturer i psykologiska fenomen, exempelvis i skalningsstudier om personlighetsintryck (Rosenberg & Nelson, 1968); etniska amerikanska gruppers (o)likheter (Funk et al., 1976); könsstereotypers och könssubtypers (o)likheter (Six & Eckes, 1991); cancerstereotyper (Rounds & Zevon, 1993). Två vanliga skalningsmetoder är multidimensionell skalning (MDS) och principalkomponentanalys (PCA). Då MDS främst fokuserar på den inbördes relationen mellan de items som ingår i skalningen, så fokuserar PCA främst på dimensionerna genom att försöka hitta en lösning där dessa förklarar så stor del av variansen som möjligt (Hout et al., 2013). Eftersom vi är intresserade av att undersöka om Fiskes antaganden om två underliggande dimensioner i stereotypinnehåll stämmer, så har vi valt PCA för vår studie.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att fortsätta på Koch et al. (2016) inslagna väg och undersöka om Fiskes tvådimensionella lösning med värme/kompetens håller vid en närmare granskning. Vår frågeställning är:

Stämmer Fiske et al. (2002) antagande om att stereotypinnehåll bäst beskrivs utifrån dimensionerna värme/kompetens? Om inte, hur många dimensioner krävs det för att bäst beskriva olika sociala gruppers stereotypinnehåll samt vad karaktäriseras dessa dimensioner av?

Tidigare forskning

Funk et al. (1976) vände sig mot den samtida stereotypforskning som de ansåg inte ägnade sig åt att studera de kognitiva strukturer som Lippman (1922/2007) benämnde som ”pictures in our head” utan istället använde sig av metoder som medförde att forskningen gick miste om studiet av kognitiva strukturer och hur de är beskaffade. Detta gjorde forskare genom att studera observerbara beteenden, emellertid menar Funk et al. att stereotypforskningen, vid artikelförfattarnas dags dato, hade ägnat sig åt dessa observerbara beteenden så till den utsträckning att de börjat ignorera de strukturer som ligger till grund för dessa beteenden.

Funk et al. understryker att syftet med deras studie är att föreslå ett paradigm, ett nytt sätt att studera stereotypers strukturer via en förutsättningslös metod som undviker de problem som anförts

här tidigare; Funk et al. var de första att föreslå denna typ av studie där underliggande stereotypstrukturer undersöks genom skalning (Funk et al., 1976). Vidare förklarar artikelförfattarna att de med skalning och likhetsskattning avser den metod där deltagarna uppmanas skatta likhetsgraden mellan två etniska grupper på en skala från 1-9. Deltagarna fortsätter därefter skatta likheten mellan flera parkombinationer, inte baserat på något specifikt kriterium utan det är upp till varje deltagare att uppskatta likheten baserat på vadhelst hen föredrar. Därefter analyseras dessa likhetsskattningar med en av de många multidimensionella skalningstekniker som finns tillhands. En fördel med detta arbetssätt menar Funk et al. är att deltagarna inte skattar de etniska grupperna baserat på attribut som forskare på förhand valt ut och som pådyvlats respondenten. Nackdelen är att vi inte kan uttyda de dimensioner och skalor vi extraherar från analysen såvida vi inte samlar in ytterligare data som kan hjälpa oss i tolkningen och ligga till grund för jämförelsen med likhetsskattningarna. I studien fick deltagare likhetsskatta 13 etniska grupper; Funk et al. (1976) landar i en slutsats som föreslår en tvådimensionell lösning där den ena dimensionen benämns som 'affluent' (välbärgad) och den andra som 'emotional'. I MDS-analysen stod välbärgad för merparten av MDS-utrymmets varians och den emotionella skalan för den största delen av analysens resterande varians. Fiske et al. (2002) hänvisar inte till Funk et al. (1976) studie, i deras studie finns dock en tendens till de fynd som Fiske et al. hittat i sin forskning där 'affluent' kan sägas ingå och ligga till grund för Fiskes kompetensdimension och 'emotional' underbygga Fiskes värmedimension.

Styrkorna med Funk et al. (1976) studie har anförts här tidigare; deras paradigm var banbrytande inom stereotypforskningen och riktade fokuset tillbaka till stereotypforskningens syfte. Emellertid finns det begränsningar i studien som vi kommer se har korrigerats av andra forskare (jfr Koch et al., 2016). Funk et al. poängterar att fördelen med skalningsstudier är att deltagarna får skatta etniska grupper förutsättningslöst, emellertid råkar de ut för samma fallgrop som de sågat andra forskare för (se Katz & Braly, 1933), vilket inträffar när de etniska grupperna de ber deltagarna skatta parvis inte förvärvats spontant och förutsättningslöst. Koch et al. (2016) har försökt överbygga detta problem genom att be deltagare att på rak arm och spontant lista de sociala grupper – inte baserat på något särskilt kriterium som exempelvis kön, etnicitet eller ålder – som de kan komma att tänka på och som av samhället vanligtvis ses som grupper.

Vi har tidigare nämnt att Fiske et al. (2002) hävdar att värme- och kompetensdimensionen grundar sig på Rosenberg et al. (1968) klassiska studie. I Rosenbergs (1968) studie användes multidimensionell skalning (MDS), för att analysera hur pass (o)lika olika personlighetsattribut var. Analysen av attributens skattade olikhet föreslog en tvådimensionell lösning som Rosenberg et al. (1968) benämner som Good-Bad, Hard-Soft och en tredje dimension Active-Passive som spänner sig över de två tidigare nämnda dimensionerna. Rosenberg et al. (1968) slår dock fast att det kan finnas andra dimensioner som spelar roll:

The results of the present study suggest that while this dimension is important in person perception it is likely that there are other important dimensions which characterize an overall impression. In fact, continued applications of multidimensional methods to other trait samples could eventually lead to the specification of a succinct set of dimensions which adequately characterizes the connotative features of an impression, and conceivably the basic denotative features as well (Rosenberg et al., 1968:293-294).

Och på den vägen har forskningen fortsatt, precis som Rosenberg et al. (1968) förutsåg. Six & Eckes (1991) har i sin forskning intresserat sig för att ”bringa reda” i den myriad av könsstereotyper som florerar och har försökt kartlägga de brokiga könsstereotypernas underliggande dimensioner. Six & Eckes (1991) utgick från en uppsättning könsstereotyper som bestod av 22 manliga och 20 kvinnliga subtyper. Precis som i Rosenbergs (1968) studie blev deltagare ombudda att sortera dessa könsstereotypa subtyper i olika grupper där de subtyper som liknar varandra mer kategoriseras i samma grupp och olika subtyper kategoriseras i olika kategorier. Den kategoriserade datan kvantifierades sedan genom att beräkna subtypers olikheter och resulterar slutligen i olika kluster. Six & Eckes (1991) klustermetod resulterade i 6 olika kluster varav 3 kluster är visuellt distinkta och dominerande. Varje kluster består av typer som är relaterade till varandra och uppfattas vara lika. Forskarna konstaterar att de två största klustren positionerar sig kring den första dimensionen, vilken Six & Eckes grundat på typernas karaktär väljer att tolka och benämna som ’progressiv’ eller ’icke-traditionell’. Motpolen till den progressiva dimensionen som de fann att typerna positionerade sig kring var följaktligen den ’traditionella’/’konservativa’ dimensionen. Det tredje klustret karakteriseras av kvinnliga typer vars gemensamma nämnare var deras sexuella roller. Den andra dimensionen, även om Six & Eckes påpekar att den inte är lika tydlig, skulle kunna tolkas som ’bra/dålig’ eller ’ trovärdig/icke-trovärdig’. Som vi ser här och troligen kommer att se framöver är tolkningen av dimensionerna inte ”huggen i sten”. De statistiska metoderna, exempelvis MDS och PCA, må hjälpa oss med att kartlägga kluster och dimensioner, emellertid präglas tolkningen av dessa dimensioner av tvetydighet och är en verksamhet som är mer kvalitativ till sin natur.

Den allra viktigaste studien i detta hänseende och den med störst relevans för föreliggande studie, är Koch et al. (2016) färskaste studie som direkt ifrågasätter Fiske et al. (2002) antagande om värme/kompetens som a priori de två viktigaste komponenterna i stereotypinnehåll. Koch et al. argumenterar mot att de senaste decenniernas insamlande av data och underbyggande av värme-kompetensdimensionerna per se skulle lyckas utesluta andra dimensioner. Koch et al. (2016) argumenterar att detta snarare bara visar på att människor pådyvlats värme- och kompetensdimensionen och inte kunnat skatta stereotypinnehåll spontant och förutsättningslöst.

Koch et al. (2016) studie kan bäst beskrivas som en rigorös och omfattande kraftansträngning för att försöka hitta (1) den mest optimala metoden i att närma sig kognitiva strukturer på ett 'unbiased' och förutsättningslöst sätt, och (2) hitta de mest adekvata dimensionerna som kan förklara stereotypers varierande innehåll. Koch et al. (2016) kritiserar det senaste decenniets stereotypforskning som använt sig av icke-representativa urvalsmetoder i kartläggningen av sociala grupper samt ett icke-representativt urval av skattade attribut vilket skapar hinder för att generalisera och uttala sig om de möjliga attribut som kan finnas i populationen. Koch et al. (2016) vill således hitta "idealet" vad gäller att använda sig av en representativ design som möjliggör en datadriven forskningsstrategi istället för som det varit innan, nämligen teoridrivna forskningsstrategier.

Följaktligen börjar Koch et al. (2016) med att kartlägga vilka möjliga sociala grupper som av gemene man betraktas som "sociala grupper". De gör detta genom att be deltagare i två olika kulturella kontexter (USA och Tyskland) att lista och ge exempel på vad som konstituerar en grupp, utan att göra detta grundat på någon specifik egenskap eller attribut (exempelvis kön, ålder eller etnicitet). De mest frekventa grupperna och de grupper som florerade i massmedia användes sedan som underlag för likhetsskattning där deltagare fick skatta hur pass (o)lika de upplevde grupperna vara, vilket sedan resulterade i stereotypkartor och dimensioner som tagits fram och analyserats genom MDS (multidimensionell skalning). Tolkningarna validerades därefter med property fitting analyses (profit); ett sätt att utföra profit på är via en multipel regressionsanalys för att beräkna hur sambandet mellan tolkningarna av dimensionerna, vilken utgör forskarens hypotes, och hur attributen (exempelvis värme, kompetens, agens) förhåller sig till varandra.

Studien bestod av 7 delstudier och inkluderade totalt 4451 deltagare. Koch et al. studie föreslår att det mest adekvata tillvägagångssättet för att fånga upp stereotypers mångfacetterade innehåll är genom det de benämner som en 2D (tvådimensionell) ABC-modell. Grundat på studiens insamlade data förefaller det som att människor skiljer på grupper baserat på (A) agency/socioeconomic success: "powerless–powerful," "poor–wealthy," "low status–high status," "dominated–dominating," "unconfident–confident," "unassertive–competitive", (B) conservative–progressive beliefs: "traditional–modern," "religious–science-oriented," "conventional–alternative," "conservative–liberal". En tredje dimension, vilken emellertid inte är självständig, som uppstår mellan A och B dimensionen är communion/warmth och som är en av de centrala dimensionerna i Fiske et al. (2012) SCM. Denna dimension karaktäriseras enligt Koch et al. (2016) av: "cold–warm," "untrustworthy–trustworthy," "dishonest–sincere," "repellent–likable," "threatening–benevolent," and "egoistic–altruistic"). Grupper med genomsnittliga värden på A och B dimensionerna tenderade att också hamna högt på communion (C). Grupper med extrema värden, vilka positionerade sig på grafens ytterkanter, tenderade att följaktligen få låga värden på communion.

Efter 7 delstudier där 2D ABC-modellens premisser testades kunde Koch et al. (2016) således konstatera att modellen hade klarat ”eldprovet”. Koch et al. hävdar att det må vara så att Fiske et al. (2012) antagande om värme/kompetens har bäring och spelar roll, dock slår Koch et al. fast att det inte finns några som helst belägg för att dessa dimensioner skulle vara de mest betydelsefulla dimensionerna i hur människors stereotypinnehåll organiseras:

However, regardless of their undisputed importance, there is no evidence that warmth and competence are fundamental in the sense that people spontaneously use these two and not other stereotype dimensions to distinguish between groups. To test this, people need to be free to use any stereotype dimensions that they want to use. This article presents such a data-driven approach to the assessment of the dimensionality and content of spontaneous stereotypes about groups (Koch et al., 2016:701).

Till skillnad från dessa studier som vi redogjort för under avsnittet om tidigare forskning, med undantag för Koch et al. delstudie 1c där PCA används för att identifiera de 3 dimensioner som extraherats genom MDS, använder sig denna studie av PCA som statistiskt verktyg för att analysera likhetsskattningarna. En berättigad fråga som kan uppstå är varför vi väljer att använda oss av PCA när samtliga studier använder sig av MDS (multidimensionell skalning)? Svaret på detta är att en av skillnaderna mellan MDS och PCA är att PCA främst fokuserar på dimensioner och i synnerhet de dimensioner som förklarar en stor del av variansen, medan MDS har ett större fokus på items inbördes relation. Studien kan betraktas som en replikering av Koch et al. första delstudie (1b) med skillnaden att denna studies likhetsskattningar analyseras med PCA istället för MDS och att studien genomförs i en svensk kontext.

Metod

Instrument

Studien använde sig av en webbenkät (internetbaserad enkät) som konstruerades genom plattformen Qualtrics, en internetplattform för enkätundersökningar. Studien bestod av två delar: likhetsskattning och SCM-skattning av sociala grupper. De 10 grupper som fanns representerade i studien är ett urval baserat på 18 grupper som ingick i en pilotstudie framtagen av Björklund et al. och ingår i den landsöverskridande studie med SCM-data från 38 länder (Durante et al., 2017). Grupperna som tagits fram är tänkta att täcka de olika kluster som uppkommer i SCM: hög värme och hög kompetens, låg värme och hög kompetens, låg kompetens och hög värme, låg kompetens och låg värme. Följande grupper ingår i denna studie: hemlösa, kriminella, muslimer, arbetslösa, barn, funktionsnedsatta,

kvinnor, homosexuella, män och rika. Meningen är att de olika representerade grupperna ska tillhöra de olika kluster som återfinns i SCM-studien gjord av Fiske et al. (2002).

Skalning

Studiens första del bestod av likhetsskattningar där deltagarna i studien fick svara på frågan: ”Hur lika är nedanstående gruppers egenskaper baserat på samhällets föreställningar om dessa grupper?”, genom att dra en barometer som går från 0=Inte alls lika, till 100=Helt lika. De 10 utvalda gruppernas likhet skattades parvis och varje kombination återkom två gånger i enkäten, i olika ordningsföljd så som skattningen av kvinnor - män och män - kvinnor. Ordningen för hur paren presenterades randomiserades för varje deltagare för att undvika ordningseffekt (Shaughnessy et al., 2015). Då studien är en skalningsstudie där stereotypinnehåll och dess underliggande dimensioner står i fokus har det ingen större betydelse om deltagare skattar gruppernas likhet baserat på de samhälleliga stereotyperna, eller om de skulle uppfatta instruktionen som att det är baserat på deras egna stereotyper grupperna ska likhetsskattas.

Skattning av värme/kompetens

Studiens andra del bestod av ett antal Likert-skattningar av varje grupp, utifrån SCM (Fiske et al., 2002). Deltagarna ombads svara på frågan: ”Hur väl stämmer följande egenskaper in på samhällets bild av dessa grupper? Ange ditt svar från 1=Stämmer inte alls, till 5=Stämmer helt.” Egenskaperna deltagarna skulle förhålla sig till utgör Fiske et al. (2002) förkortade version av SCM, vilka fångar konstrukten värme och kompetens. De egenskaper deltagarna skattade var: ärliga, varma (värmedimensionen); självsäkra, kompetenta (kompetensdimensionen).

Deltagare

Vi hade 107 deltagare medverkandes i studien med ett bortfall på 5 deltagare, som uteslöts på grund av ofullständiga data. Kön fördelningen var 64,7 % (n = 66) kvinnor, 32,6 % (n = 33) män och 2,9 % (n = 3) med ickebinär könsidentitet. Deltagarnas ålder varierade mellan 18 och 58 år (M = 32,90, SD = 10,46).

Procedur

Innan enkäten färdigställdes testades den på ett 100-tal personer i en pilotstudie, så att den fungerade efter avsikten, tanken var att detta skulle ge studien god innehållsvaliditet (Svartdal, 2001). Den feedback som inkom var betydelsefull för att skapa en mer pedagogisk och informativ enkät. Tydligare instruktioner i beskrivningen lades till och andra smärre justeringar gjordes, exempelvis en funktion där enkäten inte kunde slutföras förrän alla skalningar och skattningar var gjorda, lades till.

När justeringarna efter pilotstudien gjorts samlades data in till huvudstudien. Deltagarna rekryterades enligt ett bekvämlighetsurval där kontrollen på vem som deltar inte är så stor (Svartdal, 2001), rekrytering till studien har främst skett via våra egna sidor på sociala medier såsom Facebook, men också genom andra forum och grupper som exempelvis de stora studentgrupperna "Nätverk för beteendevetare" och "Lund University Students" på Facebook. Genom att skriva ut enkätens QR-kod på A4-papper, som länkade till webbsidan med enkäten, kunde deltagare rekryteras på campusområdet Eden och runt kvarteret Paradiset vid Lunds universitet på ett tidseffektivt sätt. Totalt 10 stycken blad med enkätens QR-kod sattes upp på området. Studien tog 25-30 minuter att slutföra.

Dataanalys

Resultatet beräknades i statistikprogrammet SPSS samt i Microsoft Excel. Enkäten bestod som tidigare nämnt av två delar; likhetsskattning av sociala grupper och SCM-skattning. För att kunna genomföra en PCA så förbereddes data för detta. Gruppmedelvärdet för respektive par räknades ut, till exempel medelvärdet för likhetsskattningen mellan kvinnor och män. Dessa medelvärden ordnades sedan upp i Microsoft Excel i en korrelationsmatris, och data omvandlades från att gå från 0-100 till att gå från 0-1. Denna korrelationsmatris importerades därefter till SPSS där en PCA gjordes. Genom SPSS beräknades också gruppmedelvärden för SCM-skattningarna (värme och kompetens) för varje grupp.

Etik

De deltagare som medverkade i studien blev på enkätens första sida informerade om att deras medverkande var anonymt och helt frivilligt, att resultaten enbart skulle användas i forskningssyfte, samt att det var möjligt att när som helst avbryta studien. Direkt efter denna information ombads deltagaren att klicka i en ruta där hen gav sitt informerade samtycke. Först efter det kunde deltagarna genomföra likhetsskattningarna. I slutet av enkäten tillfrågades deltagaren om demografiska uppgifter (kön och ålder). Ingenta av dessa uppgifter kunde härledas till enskilda individer och inga mejladresser eller annan personlig information sparades.

Resultat

SCM

Figur 1 visar värme- och kompetensskattningarnas resultat för de 10 grupper som ingick i studien. Utifrån figuren kan man därmed urskilja stereotypgruppernas position utifrån konstrukten värme och kompetens. Precis som i SCM-kartan av Fiske et al. (2002) kan några olika kluster urskiljas, vilket utgör en samling av några grupper som hamnar nära varandra på kartan. Enligt Figur 1 laddar män

och rika högt på kompetens medan kvinnor, barn och homosexuella kan sägas utgöra ett kluster som laddar högt på värme men också relativt högt på kompetens. Hemlösa och arbetslösa lägger sig nära varandra på kartan och laddar lågt på både värme och kompetens. Resterande tre grupper lägger sig förhållandevis separat där den ytterst låga skattning av värme på gruppen kriminella utmärker sig speciellt. Detta skiljer sig en aning från SCM-kartan skapad av Fiske et al. (2002), där vårt resultat har generellt högre skattningar på samtliga grupper med avseende på värme.

Likhetskartningar

För att testa de 10 grupper som representerats och deras koppling till de betydelsefulla dimensionerna i vår studie genomfördes en PCA (Principal Component Analysis) med data från likhetskartningarna. Tabell 1 visar resultatet från PCAn gällande hur stor andel av variansen som de identifierade dimensionerna förklarar. De dimensioner som utgör mer än 10 % av variansen eller har ett Eigenvalue > 1 behandlas (enligt gängse konventioner) i vår studie som betydelsefulla dimensioner. Vår PCA gav fyra dimensioner som förklarar minst 10 % av variansen, vilket framgår av Tabell 1. Även dimension 5 ger ett högt värde, men landade strax under vår cut off-linje för betydelsefull variansförklaring och analyseras inte i studien. De mest dominerande dimensionerna är 1 och 2 som tillsammans står för mer än 50 % av variationen. I figur 2, 3 och 4 åskådliggörs det visuellt hur de 10 stereotyperna placerar sig utifrån koordinaterna för de fyra extraherade dimensionerna i vår PCA. Vid tolkning av dimensionerna, studeras det vilka dimensioner som kan tänkas ha starkast samband med respektive SCM-konstrukt (d.v.s. värme/kompetens). Stereotyper som har höga (eller låga) värden i de olika dimensionerna tyder på att dessa stereotyper laddar högt i aktuell dimension, dimensionerna kan dock vara vända åt vilket håll som helst vilket betyder att positiv/negativ laddning i sig inte betyder något (Hout et al., 2013).

I den första dimensionen laddar rika och män högt i ena extreman, medan arbetslösa, funktionsnedsatta och hemlösa laddar högt i andra extreman, vilket visas i Figur 2. I den andra dimensionen, som också visas i Figur 2, laddar arbetslösa, kriminella och muslimer högt i dimensionens ena extrem, medan homosexuella laddar högt i dimensionens andra extrem. I dimension 3 laddar framför allt barn högt i den ena extreman, vilket visas i Figur 3. I den andra extreman hittar vi grupperna arbetslösa och kriminella. Den fjärde dimensionen, som visas i Figur 4, laddar högt för kvinnor men lågt för kriminella.

Förvisso kan vi från PCA-lösningen tyda förekomsten av fyra dimensioner varav två är de mest dominerande, emellertid kan programmets bearbetning inte bistå oss med svar på frågan vad dessa dimensioner motsvarar eller representerar. Genom att jämföra den SCM-karta som Fiske et al. (2002) tagit fram med SCM-kartan från denna studie kunde vi jämföra hur de olika kartorna förhåller sig till varandra. För att bilda oss en uppfattning huruvida konstrukten värme och kompetens var

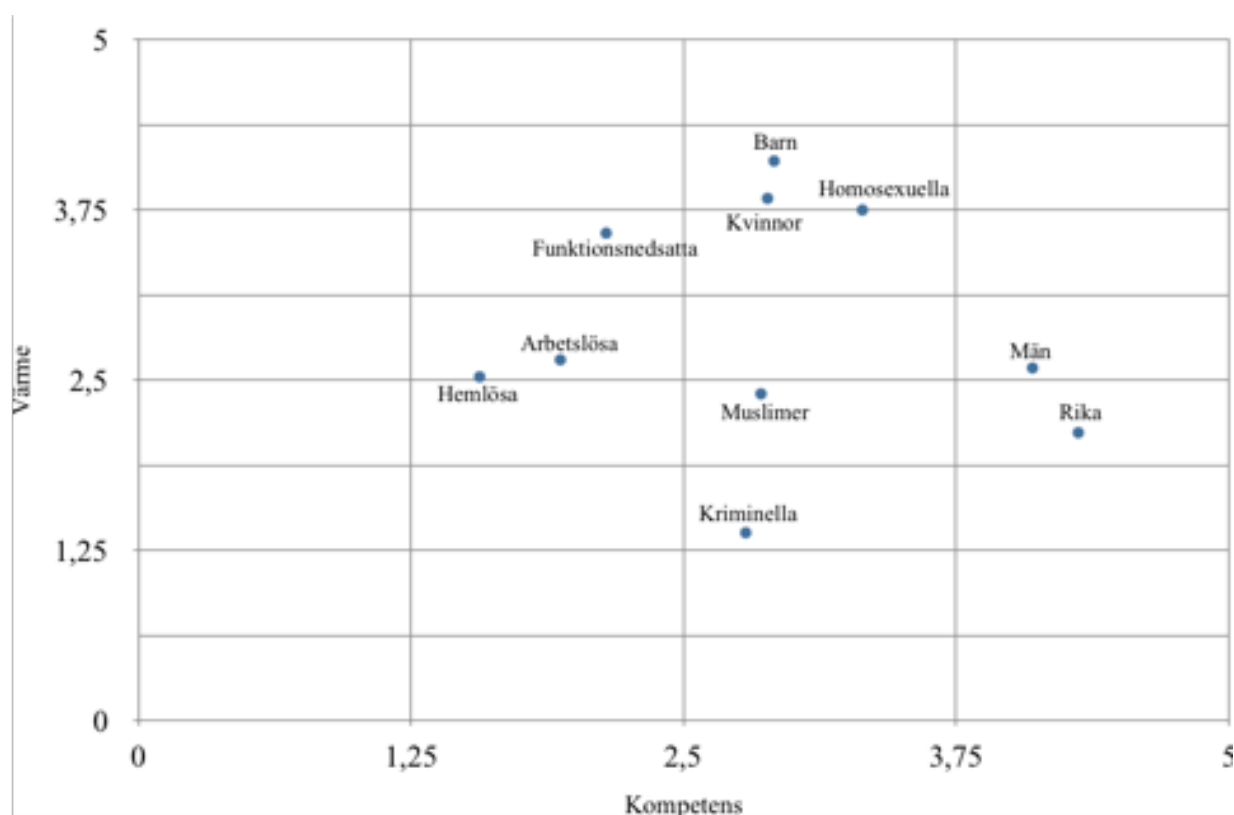
betydelsefulla för skattningen, jämförs resultatet från PCA-analysen och dess dimensioner med resultatet från SCM-skattningarna i vår SCM-karta. Vid en sådan jämförelse verkar dimension 1 kunna representera kompetens och dimension 2 kunna representera värme. Detta då exempelvis män och rika laddar högt i den första dimensionen, vilket motsvarar resultatet för kompetens på SCM-kartan. Dimension 2 skulle kunna vara värme, eftersom kriminella och muslimer ligger som extremer, vilket liknar SCM-kartans resultat, där homosexuella skattar högt på värme medan kriminella och muslimer skattar lågt. Dimension 2 verkar dock vara vänd i PCA-lösningen, så det negativa värdet representerar den högst skattade gruppen i SCM-skattningarna (som tidigare nämnts spelar det ingen roll vilket håll de är vända mot). Exempelvis homosexuella hade ett högt värde i Figur 1 (SCM-skattningarna), men har ett lågt värde i Figur 2, medan det omvända gäller för kriminella och muslimer. Fortfarande var dessa liknelser och jämförelser bara spekulationer, dessutom är det inte en fullständig överensstämmelse mellan SCM-skattningarna och PCA-lösningen. Hout et al. (2013) föreslår att en regressionsanalys kan genomföras, som eventuellt kan bekräfta vår tolkning.

Bekräftelse av tolkningen av PCA-dimensionerna

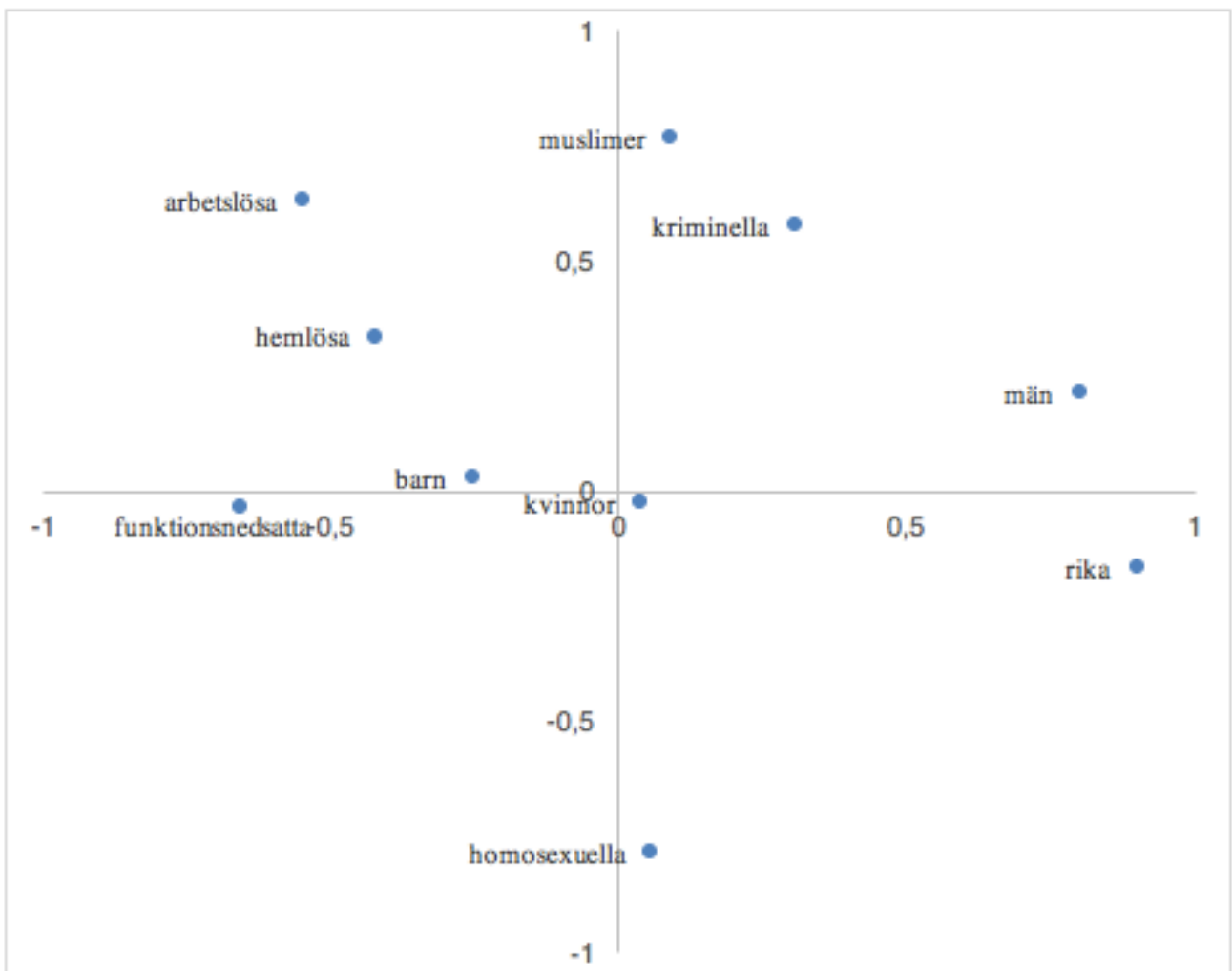
För att kunna undersöka de tolkningar vi gjort utifrån PCAn med våra likhetsskattningar genomfördes, enligt rekommendation från Hout et al. (2013), multipla regressionsanalyser för att ta reda på om våra tolkningar av dimensionerna i PCAn skulle kunna stämma, d.v.s. om dimension 1 var kompetens och dimension 2 var värme. Konstrukten värme och kompetens verkade som beroende variabler i varsin regressionsanalys, med koordinaterna från de fyra viktigaste dimensionerna (dimension 1–4 i Tabell 1) som oberoende prediktorer. Tabell 2 visar resultaten från regressionsanalysen för kompetens och Tabell 3 visar resultaten från regressionsanalysen för värme. Betavärdena anger hur viktig respektive dimension är för att förklara värme respektive kompetens. Ju högre betavärde för en dimension, desto mer varians av värme/kompetens förklarar dimensionen, och om ”rätt” dimension förklarar konstrukten stärks Fiske et al. (2002) teori om värme och kompetens som de två viktigaste dimensionerna i stereotypinnehåll. Som Tabell 2 visar förklarade dimensionen 1 signifikant variansen i kompetens, medan dimension 2–4 inte var signifikanta som prediktorer. Detta kan sägas bekräfta vår tolkning från PCA-lösningen, där vi antog att dimension 1 representerade just kompetens. Tabell 3 visar att alla dimensionerna (1–4) signifikant förklarade variansen i värme, detta menar att värme skulle kunna finnas representerad i alla fyra dimensionerna. Resultatet stödjer inte vår tolkning att värme enbart skulle representeras av dimension 2 även om SCM-kartan delvis verkade göra det, men det stärker desto mindre Fiske et al. (2002) teori om att två dimensioner är tillräckligt samt att dessa otvivelaktigt utgörs av värme och kompetens.

Sambandet mellan konstrukten värme/kompetens och dimensionerna pekar mot att dimension 1 motsvarar kompetens och att samtliga dimensioner bidrar till att förklara variansen i SCM-skattningarna för värme. Fler externa mått på konstrukten kompetens men framförallt värme behövs dock innan vi med säkerhet kan uttala oss om detta. Den diskriminerande och konvergenta validiteten behöver emellertid stärkas, d.v.s. de olika konstrukt som extraherats genom regressionsanalys bör jämföras med mått på värme/kompetens samt jämföras med andra konstrukt som skiljer sig markant från dessa konstrukt och går i motsatt riktning, först då kan vi uttala oss om den trend våra resultat tycks indikera.

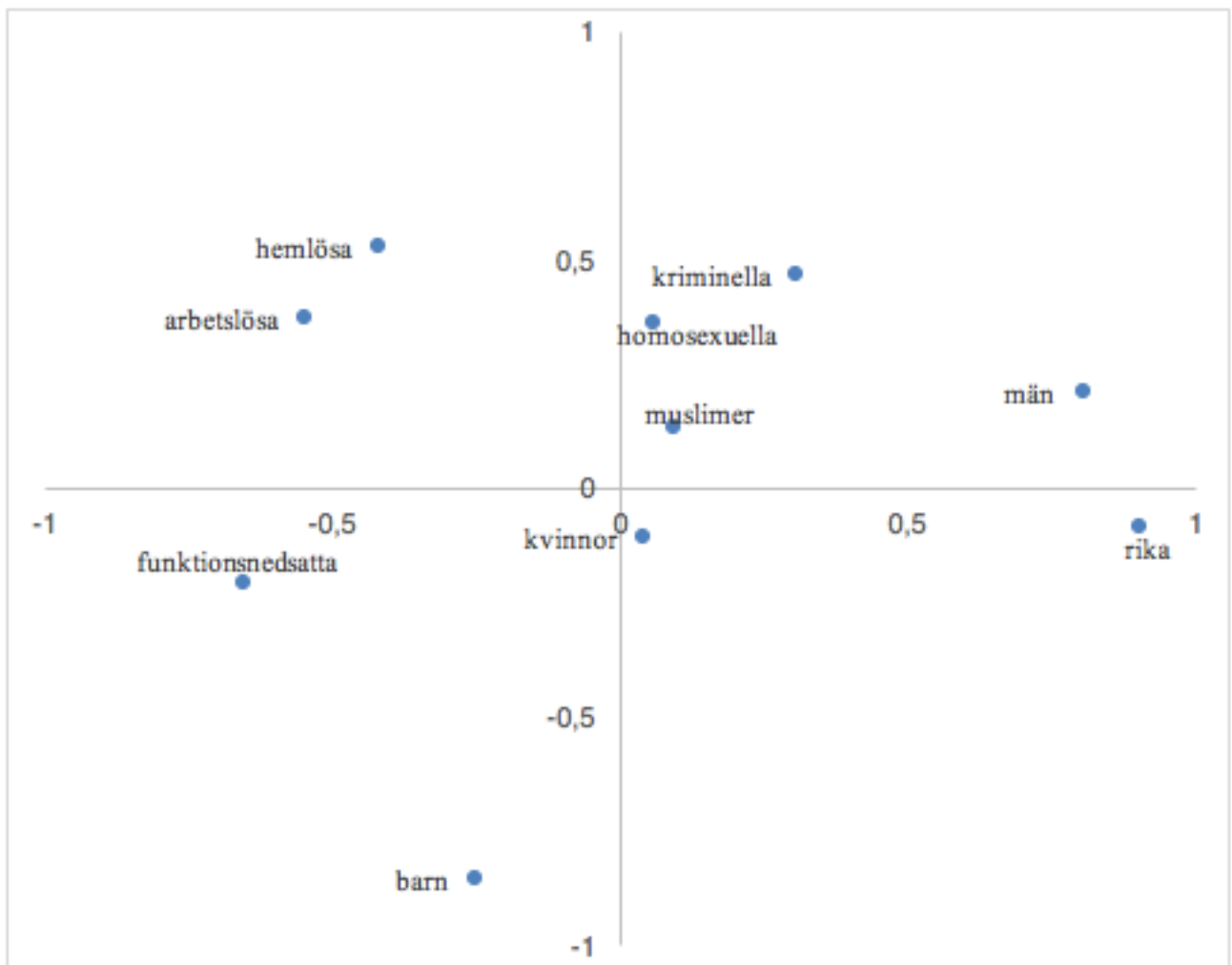
Figur 1. SCM-kartan som framtagits genom studiens värme och kompetensskattningar.

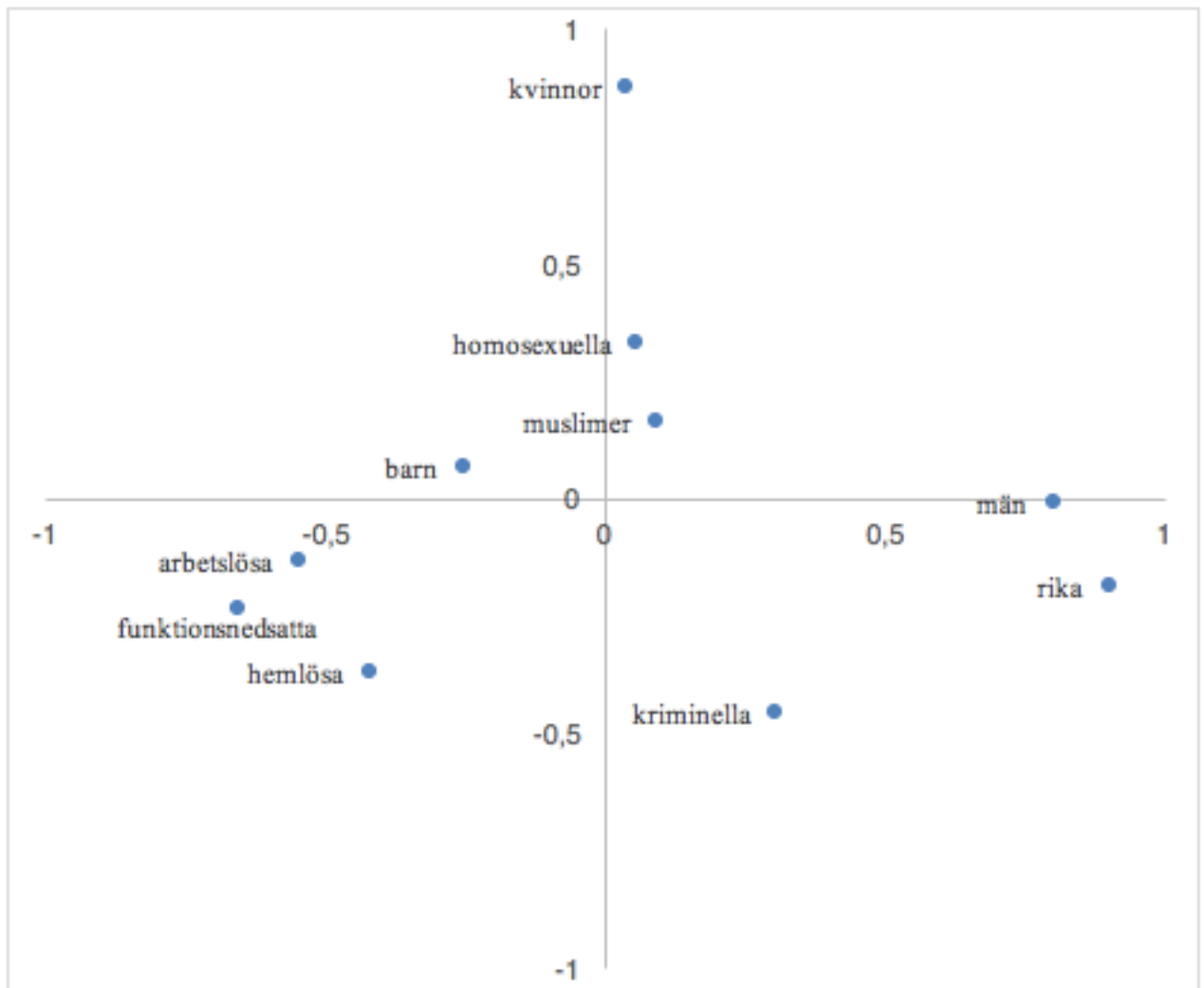
Figur 2. Hur studiens 10 grupper placerar sig utifrån PCA-analysens dimension 1 (x-axeln) och dimension 2 (y-axeln).

Figur 3. Hur studiens 10 grupper placerar sig utifrån PCA-analysens dimension 1 (x-axeln) och dimension 3 (y-axeln).

Figur 4. Hur studiens 10 grupper placerar sig utifrån PCA-analysens dimension 1 (x-axeln) och dimension 4 (y-axeln).

Tabell 1. PCA över likhetsskattningar mellan de 10 grupperna, som visar hur stor andel varians som kan förklaras av de olika dimensionerna som hittats i analysen.

Dimension	Initial Eigenvalues		
	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.887	28.873	28.873
2	2.536	25.361	54.234
3	1.221	12.206	66.44
4	1.006	10.056	76.496
5	0.915	9.149	85.645
6	0.729	7.289	92.934
7	0.289	2.888	95.822
8	0.219	2.192	98.015
9	0.199	1.985	100
10	-7.65E-16	-7.65E-15	100

Tabell 2. Multipel regression som predicerar kompetens utifrån de tre första dimensionerna från PCAn.

Prediktor	β
Dimension 1	0,900**
Dimension 2	-0,202
Dimension 3	-0,222
Dimension 4	0,035
<i>Justerad R²</i>	0,917

**p < 0.01

Tabell 3. Multipel regression som predicerar värme utifrån de tre första dimensionerna från PCAn.

Prediktor	β
Dimension 1	-0,453*
Dimension 2	-0,416*
Dimension 3	-0,400*
Dimension 4	0,398*
<i>Justerad R²</i>	0,893

*p < 0.05

Diskussion

I inledningen av denna studie ställde vi oss frågan: Stämmer Fiskes et al. (2002) antagande om att stereotypinnehåll bäst beskrivs utifrån dimensionerna värme/kompetens? Om inte, hur många dimensioner krävs det för att bäst beskriva olika sociala grupper stereotypinnehåll samt vad karakteriseras dessa dimensioner av?

Våra resultat föreslår en fyrdimensionell lösning av de sociala gruppernas likhetsbetyg där de två första dimensionerna står för ca. 53 % av variansen och de två resterande dimensionerna tillsammans förklarar ca. 22 % av variansen. En regressionsanalys av de dimensioner PCAn extraherat mot betygarna av värme/kompetens visade på ett starkt samband mellan dimension 1 och kompetens samt indikerade, dock inte lika starkt, på ett samband mellan dimension 2 och värme. Det är emellertid tvetydigt beträffande den andra dimensionens samband till värme då dimension 1 visar på en snarlik tendens, om än lite svagare. Vad säger detta oss i relation till Fiske et al. antagande om värme kompetens och det faktum att Koch et al. undergräver dessa dimensioners dominerande roll och hävdar att de är överdrivna?

Till skillnad från Koch et al. (2016) fann vi att kompetensdimensionen verkar spela en stor roll i hur deltagare likhetsbetygar sociala grupper. Det går dock att argumentera för att konstruktet kompetens inte är så lätt att separera från Koch et al. föreslagna dimension 'socioekonomisk framgång' då grupper som skattas högt vad gäller socioekonomisk framgång med stor sannolikhet också skattas högt på kompetens. Med andra ord förefaller det som att det inte är några vattentäta skott mellan de olika konstrukten då vissa av de 'traits' som Fiske et al. (2002) och Koch et al. (2016) inkluderar i sina respektive konstrukt överlappar; exempelvis 'confident-unconfident'. Koch

et al. (2016) understryker emellertid att den stora skillnaden mellan Fiskes kompetensdimension och artikelförfattarnas dimension 'socioekonomiska framgång' är den ekonomiska aspekten (poor-wealthy) som Fiskes kompetensdimension saknar. Koch et al. argumenterar för att det inte är alla som ses som kompetenta som betraktas som välbärgade och vice versa, det är inte alla som anses vara välbärgade som betraktas som kompetenta. Emellertid är den stora skillnaden mellan dessa forskares modeller: (1) progressiva/konservativa värderingar är en central dimension hos Koch et al. men saknas helt hos Fiske, (2) communion utmärker sig inte som en självständig dimension utan påverkar båda dimensionerna hos Koch et al., medan hos Fiske är motsvarigheten till communion (d.v.s. värme) en självständig dimension. Då vi inte undersökt dimensioners samband till progressiva/konservativa värderingar kan vi tyvärr inte uttala oss om hur deltagares likhetsskattningar förhåller sig till den dimensionen, vi kan dock se att det finns en tendens i vårt resultat till att värme/kompetens skulle vara bland de mer betydelsefulla dimensionerna, i synnerhet kompetens. Icke desto mindre besitter resultatet den tvetydighet och mångsidighet att det inte går att utesluta möjligheten att kompetensdimensionen möjligen betraktats som synonym med socioekonomisk framgång samt att den svaga och tvetydiga indikationen på att någon av dimensionerna 2–4 skulle vara värme, vid en utvidgad undersökning eventuellt hade visat ett starkare samband till Koch et al. dimension progressiva/konservativa värderingar. Det vår studie slår fast är således att Fiskes anspråk på att det bara skulle vara 2 dimensioner som spelar roll inte verkar stämma. Om Fiskes antagande däremot bygger på argumentet att värme/kompetens inte är de enda utan snarare de mest dominerande dimensionerna, så kan vi konstatera att våra resultat visar en tendens till ett sådant resonemang. Koch et al. studie undergräver dock det antagandet, och hävdar snarare att de mest betydelsefulla dimensionerna som förklarar merparten av variansen är A: socioekonomisk framgång, B: progressiva/konservativa värderingar, samt C: communion som Koch et al. menar kan betraktas som motsvarigheten till Fiske et al. värmedimension men har i deras 2D ABC-modell en perifer roll. Vi kan således inte uttala oss om vilken modell som verkar vara mest adekvat baserat på våra data p.g.a. datas begränsningar. Mer konvergent och diskriminerande validitet behövs för att med avstamp i tidigare studiers dimensioner utröna vilka dimensioner och konstrukt som verkar vara de mest betydelsefulla och centrala (Shaughnessy, 2015). Det är lätt att vara efterklok och med facit i hand hade vi kunnat be deltagare att även skatta grupperna på de dimensioner som tagits fram av Koch et al. (2016): agency/socioeconomic success, conservative/progressive beliefs samt communion, för att se om de vid en regressionsanalys möjligen visar sig ha ett starkare samband till de i vår studie 4 föreslagna dimensionerna, än Fiske et al. (2002) värme- och kompetensskattningar.

En annan komplikation som studien brottats med vid insamlingen av data är utmattning (fatigue) vid likhetsskattningarna av sociala grupper och som kan ha påverkat datakvalitén. I

synnerhet tendensen att deltagare skattar sociala grupper mer extremt mot slutet (antingen 0 eller 100). Koch et al. (2016) stötte också på detta problem och löste det med SpAM som användes i den andra delstudien när forskarna ville förbättra och finslipa på den första delstudien; resultatet visade ingen skillnad i studiernas resultat och forskarna kunde konstatera att SpAM är ett fullgott alternativ till den ursprungliga metoden. SpAM är enligt Koch et al. ett verktyg som besitter hög reliabilitet och validitet när det kommer till att på ett tidseffektivt sätt utföra kategoriserings- och sorteringsuppgifter. Vid användningen av SpAM kan deltagare sortera olika items genom att flytta dem med musen över ett spatialt utrymme och placera de items som liknar varandra närmare varandra, items som är olika varandra längre placeras sålunda längre bort ifrån varandra. Koch et al. menar att SpAM är ett idealiskt verktyg för att förbättra första delstudien. Vid mån av fler resurser bör SpAM användas i framtida studier för att göra denna studie mer tidseffektiv och undvika problemet med utmattning.

Frågan kvarstår dock, kan framtida forskning ge oss ett entydigt svar på vilken modell beträffande stereotypinnehåll som är mest adekvat? Det förefaller i det närmaste som att forskningens svar på vilka dimensioner som är de mest centrala är lika mångfacetterade och brokiga till sin natur som det skiftande stereotypinnehåll som varit ursprunget till dessa dimensioner.

För den som snabbt reflekterar över psykologins vetenskapsdiscipliner är det emellertid föga förvånande att cirkeln inte slutits än, om den någonsin kan bli sluten. Vi kommer med största sannolikhet brottas med samma problematik vart vi än vänder oss om avsikten är att förenkla och reducera komplexiteten i människans dynamiska och föränderliga natur. Oavsett om vi försöker avtäcka intelligensens sanna essens, försöka ”bringa ordning” i den mänskliga personlighetens underliggande strukturer eller söka svaret på vilka dimensioner som bäst kan förklara olika sociala gruppers stereotypinnehåll kommer vi alltid snubbla över tvetydighetens höga tröskel.

Vi kan ta intelligensforskningens historia som en analogi över hur ”forskningsskolornas” olika fokus kan påverka tolkning av resultat. Den brittiske psykologen Charles Spearman (1923) fann exempelvis att skolresultat i olika ämnen såsom matematik och engelska korrelerade, förvisso inte perfekt men väldigt högt. Han fann samma slags korrelation för Stanford-Binets olika intelligenstest. Spearman hade troligen fascinerats över resultatet från två intelligenstest, det ena verbalt och det andra matematiskt, där korrelationen mellan dessa test visar sig vara .4 eller .5. Han hade vid en närmare titt på exempelvis korrelationen mellan högskoleprovets verbala och kvantitativa del argumenterat för och härlett denna korrelation till en generell intelligens, det han kallade för g-faktorn. Spearman konstaterade att intellektuell prestation dels konstitueras av g-faktorn och dels av andra specifika förmågor som krävs för att klara av en uppgift. Emellertid hävdade Spearman (1923) att intelligensens essens utgörs av g-faktorn då den är spänner sig över alla uppgifter. Trots att Spearmans teori om g-faktorn har några år på nacken så finns det

psykologiforskare och teoretiker som än idag menar att Spearman's resonemang fortfarande håller. Många forskare menar att g-faktorn är det bästa sättet att predicera akademisk prestation och arbetsprestation. Kuncel, Hezlett & Ones (2004) utförde en metaanalys som inbegrep 127 studier vilka involverade 20352 deltagare i åtskilliga utbildnings- och arbetssituationer. De konstaterade i sin metaanalys att generell intelligens är signifikant relaterad till båda aspekterna (utbildning och arbete). Frank Schmidt & John Hunter (2004) fann i sin forskning att g-faktorn predicerade framgång i arbete bättre än skraddarsydd test som framtagits specifikt för arbetsuppgifterna. En av vår tids mest prominenta intelligensforskare David Lubinski konstaterade att "g is clearly the most important dimension uncovered in the study of cognitive abilities to date" (Lubinski, 2004:100).

Det finns dock de intelligensforskare som vid en titt på olika intelligenstests korrelationer inte fascinerar lika mycket som Spearman över att de möjligen har en korrelation på .4 eller .5. De nöjer sig inte med ena sidan av myntet utan vill precis som Koch et al. i fallet med stereotypdimensionerna veta om premisserna faktiskt stämmer och vad som möjligen döljer sig bakom resterande oförklarade varians. Thurstone (1938) var en av dessa forskare som i kontrast till Spearman intresserade sig för att korrelationerna var långt ifrån perfekta. Thurstone (1938) föreslog en mer detaljerad syn på intelligens där intelligens utgörs av specifika förmågor. Bland dessa förmågor i Thurstones teori finner vi exempelvis spatial förmåga, verbal förmåga, numerisk förmåga etc. Senare kom Raymond Cattell (1971) och John Horn (1985) vilka vandrade vidare på Spearman's upptrampade stig och föreslog en ny modell där de delade upp Spearman's g-faktor till två distinkta subtyper som de kallar för 'crystallized intelligence' (gc) som är förmågan att tillämpa tidigare förvärvad kunskap på nya problem, exempelvis ordtest och faktafrågor, och 'fluid intelligence' (gf) som Cattell och Horn definierar som förmågan att handskas med nya problem där tidigare kunskap och erfarenhet inte kan bistå med en lösning. John B. Carroll (1993) föreslår emellertid i sin 'three-stratum theory of cognitive abilities' en sammanslagning av Spearman's, Thurstone's och Cattell-Horn's olika modeller, och det är inte helt otroligt att det är i en liknande lösning stereotypforskningen landar beträffande stereotypinnehåll och dess dimensioner. Inte helt osannolikt en modell som kombinerar Fiske et al. (2002) modell med Koch et al. (2016) samt Six & Eckes (1993) modell m.fl. som alla genererat dimensioner som kan sägas förklara underliggande stereotypstrukturer; liknande paralleller kan vi dra till personlighetsforskningen. Frågan är med andra ord långt ifrån avgjord, och precis som i fallet med stereotypinnehållens dimensioner finns det anledning att tro att diskussionen kommer gå fram och tillbaka bland enträgna forskare.

Det finns också starka skäl att tro att antalet dimensioner och vad som karaktäriserar dem beror på den kulturella och geopolitiska kontext där data insamlas. Vi vet sedan tidigare att psykologiforskningen dras med ett WEIRD-bias (Western, educated, industrialized, rich and democratic) och merparten av studierna har i synnerhet utförts på studenter från USA. Studier visar

att 96% av psykologiforskningen är utförd på deltagare från något av WEIRD-länderna vilka endast motsvarar 12% av världens invånare (Heinrich et al., 2010). Alltför ofta drar psykologiforskningen för stora växlar på forskningsresultat genom att generalisera och utvidga forskningsfynd till allmänmänskliga och universella fenomen trots att forskning hittat signifikanta skillnader mellan olika kulturer och kontexter som forskare inte bara kan bortse från. Exempelvis visar forskningsevidens på att västeuropéer, amerikanare och kanadensare i större grad använder sig av analytiska strategier när de resonerar vilket medför att de avkontextualiserar och separerar objekt från situation samt förlitar sig mer på tumregler när ska tolka och förutse beteenden i större utsträckning än icke-västerlänningar (ibid.). I kontrast till detta har forskning funnit att asiater resonerar mer holistiskt och tolkar människors beteenden situationsbaserat i större grad än västerlänningar (ibid.). Det blir således problematiskt att generalisera socialpsykologiska fenomen, vilka arbetats fram i individualistiska kulturer, exempelvis 'ultimate attribution error', och applicera det på kollektivistiska kulturer. Detsamma kan sägas om stereotypinnehåll och dess dimensioner där en stor del av processen är att tolka dimensionerna kvalitativt. Vi ställer oss skeptiska till att exempelvis Koch et al. dimension 'progressiv-conservativ beliefs' skulle vara en allmänmänsklig dimension och att individer från olika bakgrund och kulturell kontext skulle tänka i dessa termer vid stereotypering. Koch et al. (2016) betonade starkt behovet av ett "unbiased" urval i sökandet efter de mest adekvata dimensionerna och det är således viktigt att understryka att dessa studier och modeller, inklusive föreliggande studie, framtagits i ett individualistisk samhälle, i en WEIRD-kontext, och därför har sina begränsningar. Det finns även anledning att tro att dessa dimensioner är föränderliga över tid och ändrar sig till följd av stora historiska och politiska händelser vilka ritar om våra "stereotypkartor". Förhoppningsvis kan framtida forskning kartlägga denna dynamik både vad gäller förändringar över tid och rum och generera fram mer komplexa dimensioner och stereotypkartor.

Tillkännagivande

Vi skulle vilja framföra ett innerligt tack till uppsatsens ihärdiga handledare: Fredrik Björklund och Anna Lindqvist vid institutionen för psykologi på Lunds universitet. Deras genuina handledning och vägledande instruktioner har varit ovärderliga för denna kandidatuppsats och genomsyrat hela uppsatsens process.

Referenser

- Abdollahi, A., & Fiske, S. T. (2008). Social judgment: Warmth and competence are universal dimensions. *In-Mind Magazine*, 8. Från <http://www.in-mind.org/article/social-judgment-warmth-and-competence-are-universal-dimensions>.
- Asbrock, F. (2010). Stereotypes of social groups in Germany in terms of warmth and competence. *Social Psychology*, 41(2), 76-81. doi:10.1027/1864-9335/a000011
- Asch, S. E. (1946). Forming impressions of personality. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 41, 258–290. doi:10.1037/h0055756
- Ashmore, R. D., & Del Boca, F. K. (1981). Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping. In D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*, 1–35. doi:10.1177/0002764296040002008
- Bye, H. H., Herrebrøden, H., Hjetland, G. J., Røyset, G. Ø. & Westby, L. L. (2014). Stereotypes of Norwegian social groups. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55, 469–476. doi:10.1111/sjop.12.141
- Carroll, J. B. (1993). Human cognitive abilities: A survey of factor-analytic studies. *Cambridge University Press*, 73-115.
- Cattell, R. B. (1971). *Abilities: their structure, growth, and action*. Oxford, England: Houghton Mifflin.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology: Vol 40*, 61-149. doi:10.1016/S0065-2601(07)00002-0
- Durante, F., Fiske, S. T., Gelfand, M. J., Crippa, F., Suttora, C., Stillwell, A., Asbrock, F., Aycan, Z., Bye, H. H., Carlsson, R., Björklund, F., Dagher, M., Geller, A., Larsen, C. A., Latif, A. A., Mähönen, T. A., Jasinskaja-Lahti, I. & Teymoori, A. (2017). Ambivalent stereotypes link to peace, conflict, and inequality across 38 nations. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 114. doi:10.1073/pnas.1611874114
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 878–902. doi:10.1037//0022-3514.82.6.878
- Funk, S. G., Horowitz, A. D., Lipshitz, R., & Young, F. W. (1976). The perceived structure of American ethnic groups: The use of multidimensional scaling in stereotype research. *Sociometry*, 39 (2), 116-130. doi:10.2307/2786212
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: differentiating hostile and

- benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 491-512.
doi:10.1037/0022-3514.70.3.491
- Ho, C., & Jackson, J. W. (2001). Attitude toward asian americans: theory and measurement. *Journal of Applied Social Psychology*, 31(8), 1553-1581. doi:10.1111/j.1559-1816.2001.tb02742.x
- Horn, J. L. (1985). Remodeling old models of intelligence. *Handbook of intelligence*, 3, 229-239.
- Hout, M. C., Papesh, M. H., & Goldinger, S. D. (2013). Multidimensional scaling. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 4(1), 93-103. doi:10.1002/wcs.1203
- Janssens, H., Verkuyten, M. and Khan, A. (2015). Perceived social structural relations and group stereotypes: a test of the Stereotype Content Model in Malaysia. *Asian Journal of Social Psychology*, 18: 52–61. doi:10.1111/ajsp.12077
- Judd, C. M., Park, B., Ryan, C. S., Brauer, M., & Kraus, S. (1995). Stereotypes and ethnocentrism: diverging interethnic perceptions of African American and White American youth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(3), 460-481. doi:10.1037/0022-3514.69.3.460
- Katz, D., & Braly, K. (1933). Racial stereotypes of one hundred college students. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 28(3), 280-290. doi:10.1037/h0074049
- Koch, A., Imhoff, R., Dotsch, R., Unkelbach, C., & Alves, H. (2016). The ABC of stereotypes about groups: Agency/socioeconomic success, conservative–progressive beliefs, and communion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(5), 675-709. doi:10.1037/pspa0000046
- Kuncel, N. R., Hezlett, S. A., & Ones, D. S. (2004). Academic Performance, career Potential, creativity, and job performance: can one construct predict them all?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(1), 148-161. doi:10.1037/0022-3514.86.1.148
- Lippman, W. (2007). *Public opinion*. Sioux Falls, S.D: NuVison Publications. (Original work published 1922)
- Lubinski, D. (2004). Introduction to the special section on cognitive abilities: 100 Years after spearman's (1904) "'General intelligence,' objectively determined and measured". *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(1), 96-111. doi:10.1037/0022-3514.86.1.96
- Rosenberg, S., Nelson, C., and Vivekananthan, P. S. (1968). A multidimensional approach to the structure of personality impressions. *Journal of Personality and Social Psychology*. 9, 283–294. doi:10.1037/h0026086
- Rounds, J. B., & Zevon, M. A. (1993). Cancer stereotypes: a multidimensional scaling analysis. *Journal of Behavioral Medicine*, 16(5), 485-496. doi:10.1007/BF00844818
- Shaughnessy, J. J., Zechmeister, B. E., & Zechmeister, S. J. (2015). *Research Methods in Psychology* (10. ed.). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Six, B. & Eckes, T. (1991). A closer look at the complex structure of gender stereotypes. *Sex Roles*, 24. 57-70.

- Schmidt, F. L., & Hunter, J. (2004). General mental ability in the world of work: occupational attainment and job performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(1), 162-173. doi:10.1037/0022-3514.86.1.162
- Spearman, C. (1923). *The nature of "intelligence" and the principles of cognition*. Oxford, England: Macmillan.
- Svartdal, F. (2001). *Psykologins forskningsmetoder*. Stockholm, Liber.
- Thurstone, L. L. (1938). *Primary mental abilities*. University of Chicago Press: Chicago.
- Wilson, T. C. (1996). Compliments will get you nowhere: benign stereotypes, prejudice, and anti-semitism. *The Sociological Quarterly*, 37, 465–479. doi:10.1111/j.1533-8525.1996.tb00749
- Wojciszke, B. (1994). Multiple meanings of behavior: construing actions in terms of competence or morality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 67, 222–232. doi:10.1037/0022-3514.67.2.222
- Wojciszke, B., and Klusek, B. (1996). Moral and competence-related traits in political perception. *Psychological Bulletin*. 27, 319–324.